

ภาพพจน์ของการศึกษาของโลกในปัจจุบันและอนาคต

ในปัจจุบัน มีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมากมาย อาทิเช่น ปัญหาการเพิ่มของประชากร ปัญหาสงครามและความวุ่นวายต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้มีการคาดคิดว่าระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ของทั่วโลกโดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะเป็นหลักใหญ่ที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของโลกได้ สำหรับในอนาคตสังคมจะเปลี่ยนไปมาก หลักสูตรที่จัดเตรียมคนสำหรับอนาคตจะต้องสอนให้คนรู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมในอนาคตด้วย

1. สภาพปัญหาของโลกในปัจจุบัน

ปัญหาประชากร

ในช่วง 25 ปีมานี้ เราจะพบว่ามีปัญหาต่าง ๆ ในโลกที่เป็นผลกระทบโดยตรงต่อมวลมนุษย เช่นการที่มีประชากรมากเกินไป และการขาดอาหารและการอดตาย ซึ่งเป็นทำนายของมัลธัส (Malthus) นักเศรษฐศาสตร์ในอดีตนั้น บัดนี้ก็ได้กลายเป็นความจริง นอกจากนั้นแล้ว จำนวนประชากรที่มากมายเกินความต้องการนั้นกลับเป็นประชากรในประเทศที่ยากจน

ในขณะที่ประเทศพัฒนาได้เข้าสู่ภาวะอัตราการเกิดเป็นศูนย์ (Zero population growth) ในประเทศที่ยากจนหลายประเทศอัตราการเกิดของประชากรยังมาก ในระดับร้อยละ 3 และ 4 ต่อปี ประชากรของโลกปัจจุบันกำลังเพิ่มขึ้นเป็นลักษณะชุมชนนคร ผู้เชี่ยวชาญได้ทำนายไว้ว่า จากปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ.2533) เป็นต้นไป มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลกจะอาศัยอยู่ในชุมชนที่มีพลเมือง 100,000 หรือมากกว่านั้น จากปัญหาเรื่องประชากรแล้วปัญหาใหญ่อื่น ๆ มีดังนี้

ปัญหาพลังงาน

โลกเริ่มมีปัญหาค้นพลังงานมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งในช่วงปี 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นต้นมา ปัญหาในเรื่องนี้ก็ปรากฏชัดเจน เมื่อกลุ่มประเทศอาหรับรวมหัวกัน และผลก็คือราคาปิโตรเลียมเพิ่มขึ้น ๗ จุดนี้โลกเริ่มยอมรับว่าพลังงานเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด และทุกประเทศต้องพยายามสงวนทรัพยากรนี้รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ เช่น ถ่านหิน และแก๊สธรรมชาติไว้ทุกวิถีทาง ปัญหาพลังงานทำให้เกิดการร่วมมือกันในระหว่างชาติต่าง ๆ มากขึ้น ประเทศอุตสาหกรรมได้ให้ทุนวิจัยในด้านนิวเคลียร์ พลังแสงแดด และพลังงานจากน้ำ ซึ่งจะ เป็นพลังงานที่ยังจะใช้ได้ในประเทศ กรณีขาค้นน้ำมัน หรือภาวะสงคราม ในภาวะพลังงานขึ้นราคานี้ ประเทศที่ยากจนจะเดือดร้อนมากที่สุด อัตราเงินเฟ้อจะมากถึงร้อยละ 30 ถึง 50

ปัญหาคุณภาพของชีวิต

ปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาประชากร และปัญหาพลังงาน คือ ปัญหาคุณภาพของชีวิต ปัญหานี้สามารถวัดได้จากมลพิษค้ำอากาศและน้ำ การขาดบริการค้ำสาธารณสุข ปัญหาว่างงาน และการทำงานได้ค่าจ้างต่ำกว่าที่ควรได้ การขาดโปรตีน การกินอาหารไม่พอ และความอดอยาก ปัญหาเหล่านี้ได้เห็นเด่นชัดขึ้นทั่วโลก มลพิษค้ำอากาศและน้ำเกิดขึ้นและครอบคลุมไปในส่วนต่าง ๆ ของโลกมากขึ้นทุกที

คุณภาพของชีวิตก็เป็นผลเช่นเดียวกันจากสงคราม อาชญากรรมบนท้องถนน การวางระเบิด การจี้เครื่องบิน การลอบสังหาร และการคอร์รัปชันในราชการ เหตุการณ์ต่าง ๆ อีกมากมายแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ยึดเหนี่ยวสังคมให้แน่นแฟ้นนั้นในปัจจุบันได้เริ่มคลายตัวออก ทำให้สังคมต่าง ๆ เสื่อมทรามลง และคุณภาพของชีวิตประชากรก็เริ่มเลวลง

ปัญหาการกระจายความมั่งคั่งที่ไม่เที่ยงธรรม

รายได้ประชากรของโลกในช่วงท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 บ่งชี้ถึง

ความไม่เที่ยงธรรมในการกระจายความมั่งคั่ง สหรัฐอเมริกาและประเทศผู้ค้าน้ำมัน มีรายได้คนนำประเทศอื่น ๆ คือ รายได้ประชากรต่อหัวต่อปีสูงถึง 4,000 ดอลลาร์ หรือมากกว่านั้น และติดตามด้วยประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และรัสเซีย ซึ่งอยู่ในช่วง 1,000 ถึง 3,000 ดอลลาร์ต่อคน สำหรับกลุ่มประเทศ "โลกที่สาม" หรือประเทศกำลังพัฒนา รายได้ประชากรจะอยู่ในช่วง 100 ถึง 1,000 ดอลลาร์ต่อคนต่อปี ปัจจุบันนี้ได้มีการเพิ่มกลุ่มประเทศ "โลกที่สี่" เข้ามาในระบบกลุ่มประเทศ อีกด้วย กลุ่มนี้คือกลุ่มประเทศที่ยากจนที่สุดที่มีรายได้ประชากรต่ำกว่า 100 ดอลลาร์ต่อหัวต่อปี ประมาณว่าประชากรประมาณครึ่งหนึ่งของโลกอยู่ในกลุ่มนี้ แม้ในประเทศ ที่รายได้เฉลี่ย 2,000 - 4,000 ดอลลาร์ต่อหัวต่อปี ก็ยังมีกลุ่มที่ยากจนถึงขั้นขออยาก และมีรายได้ต่ำกว่า 100 ดอลลาร์ต่อปีเสียอีก ความเชื่อค่านิยมธุรกิจดั้งเดิมเสนอว่า คนยากจนควรจะได้รับพิจารณาอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชาติ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะที่ผ่านมา ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนจะห่างกันมากขึ้น ทุกที และในประมาณปี 1970 (พ.ศ. 2513) เป็นต้นมา ช่องว่างเหล่านี้จะเห็นได้ ชัดเจนยิ่งขึ้นทุกที

ปัญหาสงครามและความวุ่นวายต่าง ๆ

ปัญหาใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประชากรก็คือ สงครามระหว่างชาติ และความวุ่นวายภายในชาติ สาเหตุบางส่วนก็เนื่องจากรัฐบาลของประเทศที่มีพลเมือง มากเกินควรพยายามควบคุมประชาชนของตนโดยการบีบบังคับทางทหาร ใช้กระบวนการตำรวจ และการทำลายเสรีภาพของพลเรือน สิ่งเหล่านี้ทำให้ค่าใช้จ่าย ในการทหารเพิ่มมากขึ้น และระดับของความวุ่นวายก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ทั้ง ๆ ที่มี สันติสัญญาไม่รุกราน หลายชาติก็ได้เข้าร่วมในกลุ่มประเทศผู้สร้างระเบียบนิวเคลียร์ การกระทำดังนั้นไม่เพียงเป็นการคุกคามต่อศัตรูของคนเท่านั้น ยังเป็นการคุกคาม ประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกด้วย

ประเทศมหาอำนาจใดสันติหลายประเทศไม่สามารถที่จะสร้างสันติภาพ

ให้แก่โลกอย่างจริงจังได้ มีประเทศใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกปี และการรวมกลุ่มประเทศ มักจะได้รับการต่อต้าน ในช่วง 150 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1816 (พ.ศ. 2359) ถึง 1957 (พ.ศ. 2500) มีสงครามเกิดขึ้นถึง 93 ครั้ง ในจำนวนนี้ 50 ครั้ง เกิดขึ้นระหว่างประเทศ ความรุนแรงเพิ่มขึ้นในช่วงท้าย 25 ปี ของ 150 ปี ที่กล่าวนี้ และมีการเสียชีวิตจากสงครามในช่วง 25 ปีนี้ถึง 29 ล้านคน

ใน ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) สหรัฐใช้งบประมาณเพื่อการทหาร งบประมาณ 72 พันล้านดอลลาร์ สหภาพโซเวียต ใช้จ่าย 40 พันล้านดอลลาร์ ในขณะที่เดียวกันฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมันตะวันตก แต่ละประเทศใช้งบประมาณเพื่อการทหารมากกว่า 5 พันล้านดอลลาร์

ในปีเดียวกันนี้ ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) สหรัฐมีอาวุธจรวดนำวิถี มากกว่า 7,500 ลูก โซเวียตรัสเซีย มากกว่า 5,600 ลูก อาวุธนิวเคลียร์ ของสหรัฐ สหภาพโซเวียต อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน รวมกันเทียบได้กับพลัง ระเบิดระเบิดถึง 50,000 เมกาทัน หรือเท่ากับพลังระเบิด TNT 15 ตัน สำหรับ ประชากรแต่ละคนในโลก ปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) ประเทศมหาอำนาจใช้งบประมาณเพื่อการทหารเพิ่มมากกว่าเมื่อ 10 ปีที่แล้วหลายเท่า โซเวียตรัสเซียใช้งบประมาณ ถึง 207 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งเท่ากับ 14.6 ของผลผลิตรวมของชาติ (GNP) ซึ่งมากกว่าสหรัฐอเมริกาถึง 63 พันล้านดอลลาร์ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวข้างต้นได้จาก หนังสือพิมพ์ Bangkok Post ประจำวันที่ 7 เมษายน 1983 (พ.ศ. 2526)

จากระดับความสามารถในการทำดาจ่างที่สูงเหลือเชื่อนี้ นับว่าเป็นเรื่อง คุกคามต่อมนุษยชาติ ดังนั้นสงครามและการคุกคามโดยใช้สงครามจึงเป็นเรื่องใหญ่ ที่ควรสำเหนียกสำหรับทุกชาติ และทุกระบบการศึกษา

2. ระบบการศึกษา : บัณฑิตต่าง ๆ และการแก้ไข

ระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ของโลกโดยทั่ว ๆ ไปแล้วก็เป็นสิ่งเดียว

ที่ยังหวังว่าจะเป็นหลักใหญ่ที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของโลก ซึ่งได้แก่ปัญหา ประชาชนล้นโลก ค่านิยมในเรื่องของการบริโภค ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสงคราม จากการศึกษาถึงระบบการศึกษาจะได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะ ของการศึกษาที่เป็นทั้งปัญหา และการแก้ไขในประเทศ ตัวอย่าง 4 ประเทศ ที่จะกล่าวต่อไป

ประเทศส่วนมากรับเอาระบบการศึกษาภาคบังคับของสหรัฐอเมริกา ไปใช้ ก่อนหน้านี้นี้ระบบการศึกษาของอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศยุโรปตะวันตก หลายประเทศ จะเป็นแบบอย่างที่ใช้ในระบบการศึกษาของกลุ่ม "ประเทศที่สาม" บุคคลระดับชั้นบน (elite) ในสมัยก่อนจากอาฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ มักไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford) หรือ ซอร์บอน (Sorbonne) หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา หลายประเทศหันไปรับระบบการศึกษาของ สหรัฐมาใช้ การนำระบบการศึกษาของประเทศที่ร่ำรวยไปใช้ในประเทศที่ยากจน ไม่อาจอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เช่นที่พักอาศัย อาหาร เสื้อผ้า และบริการสุขภาพที่ดีได้ สิ่งนี้เป็นเรื่องเศร้าเพราะผลที่ได้รับนั้นจะได้น้อยกว่า ที่ควรเป็น

ในปัจจุบันนี้ มีผู้ไม่รู้หนังสือมากที่สุด และมากกว่าทุกช่วงของประวัติศาสตร์ มนุษยชาติ หนังสือ Population Bulletin ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) รายงานว่า ประชากรที่ไม่รู้หนังสือเพิ่มขึ้นจาก 700 ล้าน ในปี 1950 (พ.ศ. 2493) เป็น 782 ล้านคน ในปี 1970 (พ.ศ. 2513) ถึงแม้ว่าจำนวนของคนที่ไม่รู้หนังสือ จะลดจาก 44% เป็น 34% ก็ตาม ในช่วงดังกล่าวประเทศส่วนใหญ่ของ "โลกที่สาม" ก็ไม่อาจจะควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรได้ คนหลายร้อยล้านคนประสบภาวะ อคอยาก คนจนก็ยิ่งจนลง ในปี 1976 (พ.ศ. 2519) ธนาคารโลก (World Bank) ได้ทำนายว่าประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก คือมีรายได้ประชากรต่ำกว่า 200 ดอลลาร์ ต่อปี จะมีอัตราการเพิ่มรายได้ไม่ถึง 1% ตลอดคริสต์ทศวรรษที่ 21 ระบบการศึกษา ที่นำแบบอย่างมาจากสหรัฐประเทศยุโรปตะวันตกและสหภาพโซเวียต ก็ยังมีส่วนที่ทำให้

เกิดการไม่รู้จักสื่อ ความยากจน ความหิวโหย และความโง่เขลาด้วย ขอให้เรามาพิจารณาถึงประเทศตัวอย่างที่ใช้ระบบการศึกษาของประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่ได้เลิกระบบดังกล่าวตั้งต่อไปนี้

ประเทศนิการากัว

ประเทศนิการากัวเป็นประเทศที่อยู่ในทวีปอเมริกากลาง และได้นำระบบการศึกษาของสหรัฐไปใช้ ทั้ง ๆ ที่ยังเป็นประเทศที่ค่อยพัฒนา ระบบสังคม, การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา ก็ยังอยู่ในระดับเดียวกับประเทศ "โลกที่สาม" แต่ก็มีเหตุผลที่ว่าทำไมประเทศนิการากัว เลือกใช้ระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทในประเทศนิการากัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) ตั้งแต่ทำสนธิสัญญาเคลตันบูลเวอร์ (Clayton-Bulwer Treaty) เพื่อหาทางสร้างคลองตัดข้ามทวีปอเมริกากลาง ถึงแม้จะไม่ได้สร้างคลองตามที่ตั้งใจ แต่คนงานอเมริกันจำนวนมากก็ถูกส่งไปยังประเทศนิการากัว และนายวิลเลียม วอล์คเกอร์ (William Walker) ชาวอเมริกันผู้แสวงโชคคนหนึ่งยังได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีของประเทศนิการากัว ในปี ค.ศ. 1855 (พ.ศ. 2398) แต่ถูกปฏิวัติหลังจากนั้นอีก 2 ปี

เนื่องจากมีชาวอเมริกันอาศัยอยู่ในประเทศเป็นจำนวนมาก เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น กองทัพสหรัฐจะถูกส่งไปเพื่อ "ป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของชาวอเมริกัน" และจะอยู่เป็นเวลานาน นอกจากนั้นมีการลงทุนต่างจากชาวอเมริกัน อุตสาหกรรม และการเกษตร มักจะมีอเมริกันเป็นหุ้นส่วน หรือเป็นเจ้าของ

เนื่องจากประเทศยากจน และมีภัยธรรมชาติต่าง ๆ จากแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด พายุเฮอริเคน ความแห้งแล้ง ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งโดยตรงจากรัฐบาล และองค์การต่าง ๆ เช่น CARE USAID องค์การธนาคารโลก (World Bank) และ Peace Corps

นอกจากมีการติดต่อกับชายในเปอร์เซนต์ที่สูงกับสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่ของภาพยนตร์และรายการทางโทรทัศน์ก็ส่งไปจากสหรัฐอเมริกา สิ่งดังกล่าวทั้งหมดข้างต้น เป็นเหตุผลว่าทำไมประเทศนิการากัวจึงต้องรับเอาระบบการศึกษาของสหรัฐเข้ามาเป็นระบบการศึกษาของตน นอกจากนั้นด้วยเงินยืมจากสหรัฐเป็นจำนวนหลายสิบล้านดอลลาร์ เพื่อมาบูรณะโรงเรียนซึ่งพังจากแผ่นดินไหวหลายครั้ง ถือเป็นเหตุผลที่น่าเชื่อว่าจะไม่มีการเปลี่ยนระบบการศึกษาเป็นระบบอื่นอีกนาน

ในปี 1971 (พ.ศ. 2514) ประเทศนิการากัว มีรายได้ประชากรทำ 50% ของประชากรมีรายได้อยู่ในระหว่าง \$100-\$300 และอัตราไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ 10 ปีขึ้นไปถึง 40% แต่ในส่วนใหญ่ของระบบการศึกษาของประเทศนิการากัว เป็นกระแจะงาสท้อนภาพจน์ของเขตการศึกษาตามระบบการศึกษาของสหรัฐจริง ๆ

ในปี ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2524) สหรัฐอเมริกาหยุดการช่วยเหลือประเทศนิการากัว ในด้านเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ทำให้ประชาชนชาวนิการากัวมีปัญหาในเรื่องความอดอยากมากขึ้น ปัจจุบันขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ อย่างมาก จนกระทั่งต้องปันส่วนอาหาร (ข้าวขาวเทียม, 26 ก.ค. 26) ปัญหาที่ประเทศนิการากัวจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคตก็คือ ระบบการศึกษาของสหรัฐที่ลอกแบบไปใช้โดยตรงนี้ จะใช้ได้และแก้ปัญหาสำหรับประเทศนิการากัวที่ยากจน เป็นประเทศแบบชนบท ที่มีปัญหามากมายทั้งการไม่รู้หนังสือ ความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาทุโภชนาการ ใดหรือไม่

ประเทศไอวอรี โคสต์ (Ivory Coast)

ประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกา มักจะยึดระบบการศึกษาของประเทศใดประเทศหนึ่งในยุโรปเป็นแบบฉบับ ประเทศไอวอรี โคสต์ ก็เช่นเดียวกัน คือ ยึดถือระบบการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากเคยเป็นเมืองขึ้น

ของประเทศฝรั่งเศสมาแต่เดิมนั้นเอง

ประเทศไอวอรี โคสต์ เป็นประเทศที่นับว่าร่ำรวยประเทศหนึ่งในอาฟริกา รายได้ประชากรประมาณ 380 คอลดาร์สหรัฐ แต่โดยความจริงแล้วเป็นรายได้ของประชากรในเมืองหลวง ซึ่งมีที่ปรึกษาทางค้านต่าง ๆ ชาวฝรั่งเศสอยู่เป็นจำนวนมาก ในขณะที่ตามชนบทรายได้ต่อหัวจะน้อยกว่านี้มาก

ถึงแม้จะเป็นประเทศที่นับว่าร่ำรวยเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในอาฟริกา อัตราการไม่รู้หนังสือมีถึง 80% ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลทุ่มเงินเกือบหนึ่งในสามของรายได้ของประเทศเพื่อการศึกษา

ปัญหาของไอวอรี โคสต์ ที่สำคัญสิ่งหนึ่งคือ การใช้ระบบฝรั่งเศสในการศึกษานั้นเอง หลักสูตรที่ใช้หลักสูตรของฝรั่งเศสแท้ ๆ 30% ของผู้รับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาบริบูรณ์ (Baccalaureate) ก็เป็นคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศ การศึกษาจัดโดยคนฝรั่งเศส 95% ของการอุตสาหกรรมของชาติตกอยู่ในมือของคนฝรั่งเศส

การแก้ไขปัญหการศึกษาวิธีหนึ่งของรัฐบาลไอวอรี โคสต์ คือ ใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับประถมศึกษาทั้งหมด เนื่องจากขาดครู และแก้ปัญหาทางภาษา ประเทศนี้มีภาษาเผ่าต่าง ๆ มากกว่า 60 ภาษา ดังนั้น โทรทัศน์จึงมุ่งการสอนภาษาประจำชาติด้วย เป้าหมายการใช้โทรทัศน์ในห้องเรียนตั้งเป้าไว้ในปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) สำหรับนักเรียนประถม 720,000 คน ใน 16,000 ชั้นเรียน

ปัญหาจากการใช้การสอนโดยโทรทัศน์ก็มีมากมาย เช่น เครื่องเสียบ่อย ๆ นอกจากนั้นนักเรียนที่จบประถมศึกษาก็จะมุ่งเข้ามายังเมืองใหญ่ หรือเมืองหลวง เนื่องจากสิ่งที่ได้เห็นจากโทรทัศน์นั่นเอง อย่างไรก็ตามเด็กที่ฐานะดีจะถูกส่งไปเรียนในโรงเรียนชั้นดี ที่มีครูวุฒิสึกว่า และชั้นที่มีนักเรียนน้อย ๆ ในขณะที่เด็กยากจนเท่านั้นที่เรียนจากโทรทัศน์ สรุปแล้วการจัดการศึกษาของประเทศไอวอรี โคสต์ โดยพื้นฐานแล้ว เป็นแบบฝรั่งเศสทั้งในค่านิยมแวกคัลลอมและวัฒนธรรมต่างชาติ อันเนื่องมาจากมีเผ่าต่าง ๆ ที่มีภาษาวัฒนธรรมแตกต่างกัน และครั้งหนึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสนั่นเอง

ประเทศคิวบา

ประเทศคิวบาเป็นประเทศที่รับเอาระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้ถึง 60 ปี และภายหลังเลิกใช้ระบบนี้และพัฒนาาระบบการศึกษาของตนเอง

ประเทศคิวบาเป็นเกาะเล็ก ๆ ในทะเลแคริบเบียนอยู่ห่างจากสหรัฐอเมริกา เพียง 90 ไมล์ ในปี ค.ศ. 1864 (พ.ศ. 2407) สหรัฐอเมริกาซื้อชื่อเกาะคิวบา จากสเปน ในปี ค.ศ. 1898 (พ.ศ. 2441) สนธิสัญญาปารีส (The Treaty of Paris) กำหนดว่า "สิทธิของประชาชนและฐานะทางการเมืองของเกาะคิวบาให้อยู่ ในดุลยพินิจของรัฐบาลสหรัฐ"

ในปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) คิวบาได้รับอิสระภาพ แต่กฎหมาย ของคิวบาจะต้องยอมให้สหรัฐซื้อหรือเช่าที่ดินเพื่อทำเป็นฐานทัพ จำกัดสิทธิคิวบาในการ ทำสัญญาต่างประเทศอื่น ๆ และให้สิทธิสหรัฐอเมริกาในการแทรกแซง เพื่อความมั่นคง ของสหรัฐอเมริกาด้วย

สามสิบปีหลังจากนั้นอเมริกาควบคุมคิวบาตลอดมา ระบบการศึกษาของคิวบา ก็รับเอาระบบของสหรัฐอเมริกาไปใช้ กฎหมายการศึกษาของคิวบา เลียนแบบของ รัฐโอไฮโอ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น การศึกษาภาคบังคับ การฝึกหัดครู คำราเรียน และหลักสูตร เช่นเดียวกันกับของรัฐโอไฮโอ

ในระบายนั้นสหรัฐอเมริกาได้ลงทุนในค่านต่าง ๆ ในคิวบาเป็นจำนวนมหาศาล จาก 624 ล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) เพิ่มขึ้นเป็น 955 ล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ในช่วงนั้นคิวบารับจากสหรัฐอเมริกา ทั้งค่านการศึกษา การเศรษฐกิจ และทางวัฒนธรรม และคนชั้นกลางขึ้นไปเท่านั้น ที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว

หลังจากการปฏิวัติโดย ฟิเดล คาสโตร (Fidel Castro) ในปี ค.ศ. 1958 - 1959 (พ.ศ. 2501 - 2502) นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนระบบทางการ ปกครอง และสังคมแล้ว เป็นการเปลี่ยนระบบการศึกษาโดยสิ้นเชิงด้วย

เป้าหมายพื้นฐานของสังคมจากการปฏิวัติมุ่ง (1) ขยายและใช้ความสามารถของการผลิตของสังคมอย่างเต็มที่ (2) เปลี่ยนจากระบบชนชั้นเป็นระบบไม่มีชนชั้น และสังคมที่เท่าเทียมกัน กำจัดระบบศักดินิยม และเชื้อชาตินิยม และยุติความลำเอียงในสังคมในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง และ (4) -เปลี่ยนงานให้เป็นกิจกรรมที่ทำหายสำหรับคนในลัทธิสังคมนิยมใหม่ นอกจากเป้าหมายพื้นฐาน 4 ประการทางสังคมแล้ว ยังตั้งเป้าหมาย 4 ประการทางการศึกษาค้างนี้ (1) แก่ระบบการศึกษาที่เฉื่อยชาด้วยการเพิ่มจำนวนนักเรียนให้มากขึ้น (2) กำจัดการศึกษาที่ประเทศอื่นทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม โดยการขยายวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาระดับสูง ทางเทคนิค และทางวิจัย (3) ทำลายการแบ่งชนชั้นทางการศึกษา และการศึกษาจะต้องจัดให้แก่คนทุกคน และ (4) สัมพันธภาพทางสังคมของการศึกษาของคิวบาจะต้องเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาคนใหม่ในระบบสังคมนิยม

ก่อนปฏิวัติในปี ค.ศ. 1958 - 59 (พ.ศ. 2501 - 2502) อัตราการรู้หนังสือก็เช่นเดียวกับนิการากัว ในปี ค.ศ. 1899-1953 (พ.ศ. 2442-2496) อัตราคนไม่รู้หนังสือลดลงจาก 43.8% เป็น 23.6% ในปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ. 2504) ภาครัฐให้คนไม่รู้หนังสือลงทะเบียนเพื่อรณรงค์การไม่รู้หนังสือครั้งยิ่งใหญ่ มีคนมาลงทะเบียนมากกว่า 900,000 คนภายใน 1 ปี คนมากกว่า 700,000 คน อ่านออกเขียนได้ และอัตราการไม่รู้หนังสือลดลงเป็น 3.9% การรณรงค์ครั้งนี้เป็นปรากฏการณ์ของความสำเร็จครั้งยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์การศึกษาของมนุษยชาติ

นอกจากนั้นจำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้นมากเป็นลำดับ ในช่วง 10 ปี จาก 1959 - 1969 (พ.ศ. 2502 - 2512) นักเรียนระดับประถมศึกษา จาก 717,000 คน เป็นมากกว่า 1,560,000 คน การศึกษาผู้ใหญ่จาก 27,000 คน เป็น 425,000 คน ในระดับอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน จำนวนนักเรียนและนักศึกษาได้เพิ่มมากขึ้น

การเรียนการสอนมุ่งไปสู่ชนบท คิวบาใช้คำขวัญว่า "โรงเรียนไปสู่ชนบท" (escuela al campo) และยกย่องส่งเสริมการใช้แรงงาน การเรียนการสอนจัดใน

ไว้้อยในฤดูเก็บเกี่ยว และบริเวณโรงงานและไร่นามากกว่าในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์โดยตรง และเกิดความรักในงานฝีมือต่าง ๆ

ถึงแม้ว่าความประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการปฏิวัติการศึกษาของตน ก็ยังมีปัญหาต่าง ๆ อยู่ เช่น คุณภาพของครู วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ อย่างไรก็ตามระบบใหม่ของความที่ได้นั้นแก้ปัญหาการศึกษาของมวลชน ช่วยขจัดปัญหาความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ และทุโภชนาการได้นั้น ก็เป็นตัวอย่่างที่ประเทศโลกที่สามส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้

ประเทศแทนซาเนีย (Tanzania)

แทนซาเนียเป็นประเทศหนึ่งในอาฟริกาซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ซึ่งปัจจุบันเลิกระบบส่วนใหญ่ของระบบการศึกษาแบบอังกฤษ

หลังจากได้รับอิสรภาพในปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ. 2504) ประเทศแทนซาเนียก็ยังใช้ระบบการศึกษาแบบอังกฤษอยู่ 6 ปี ประเทศนี้แตกต่างจากไอวอรีโคสต์ คือ เป็นประเทศที่ยากจนที่สุดประเทศหนึ่งในอาฟริกา 90% ของประชากร 11.9 ล้านคน อยู่ในชนบท ประชาชนจำนวนมากไม่เคยใช้เงินตรา แผ่นดินทุรกันดารส่วนใหญ่ใช้สำหรับการเกษตรแบบโบราณ 2 ใน 3 ของประเทศมีแมลงพิษ (tsetse fly) ซึ่งจำกัดการผลิตทางเกษตรกรรมอย่างร้ายแรง ประชากรนอกจากต่างชาติซึ่งมีอยู่เพียง 1% แล้ว 99% เป็นอาฟริกัน ซึ่งประกอบด้วยเผ่าต่าง ๆ ถึง 120 กว่าเผ่า ซึ่งแตกต่างกันทั้งภาษา ขนบนิยมศาสนา และวัฒนธรรม 25% เป็นมุสลิม และ 25% เป็นคริสเตียน ภาษากลาง คือ สวาฮีลี (swahili) แต่การศึกษาในระดับสูง ใช้ภาษาอังกฤษ

เช่นเดียวกับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ปัญหาสำคัญยิ่งคือ การไม่รู้หนังสือ ผู้รู้หนังสือสวาฮีลีมีเพียง 10 - 15% และรู้ภาษาอังกฤษน้อยกว่า 1% น้อยกว่า 50% ของเด็กวัยระดับประถมมีโอกาสได้เข้าโรงเรียนเพียง 3% ของวัยเด็กมัธยมเท่านั้นได้เรียน และจำนวนเพียงเล็กน้อยที่เรียนในระดับอุดมศึกษา

ในปี 1967 (พ.ศ.2510) ประธานาธิบดี นายเวเร (Nyerere) บุคคลสำคัญยิ่งผู้หนึ่งของประเทศและผู้นำที่สำคัญของประเทศโลกที่สาม ได้ออกนโยบายที่เรียกว่า คำประกาศอารุชา (Arusha Declaration) ซึ่งเป็นนโยบายของพรรคการเมืองของคน (ประเทศทานซาเนียมีพรรคการเมืองพรรคเดียว) บนรากฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน และทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพในทุก ๆ ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นของชาวทานซาเนียทุกคน ดังนั้น รัฐต้องควบคุมการผลิต นอกเหนือจากการมีสิทธิที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันการใช้แรงงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอย่างไม่เป็นธรรม และป้องกันการเพิ่มพูนความมั่งคั่งส่วนบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่ไม่มีชนชั้น

จาก ค.ศ. 1961 - 1966 (พ.ศ. 2504 - 2509) ประธานาธิบดี นายเวเร สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนได้เป็นจำนวนมากในชั้นประถม 1 จาก 121,000 คน คิดเป็น 27% เพิ่มขึ้นจากเดิม และมีมัธยมศึกษาปีที่สุดท้ายเพิ่มจาก 176 คน เป็น 761 คน คิดเป็น 332% เพิ่มขึ้นจากปี 1961 (พ.ศ. 2504)

ในปี 1967 (พ.ศ. 2510) คำปราศรัย เรื่อง "การศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง" ของประธานาธิบดี นายเวเร (ค.ศ. 1968, พ.ศ.2511) ได้ตั้งเป้าหมายสำหรับหลักการพื้นฐานที่ประเทศจะต้องยึดถือต่อไปคือ (1) ระบบการศึกษาใหม่ ภายใต้แผนการศึกษาใหม่ จะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสังคมนิยม (2) ระบบการศึกษาใหม่ จะต้องเน้น "Ujamma " คือ ความเป็นครอบครัว หมายถึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเท่าเทียมกัน (3) อัมฉ่างระบบเป็นเจ้าของที่ดิน และ (4) การให้การศึกษานักประชาชนของทานซาเนีย เพื่อขยายมโนทัศน์ของคำว่า "ครอบครัว" ให้เห็นความเป็นเฝ้า และชุมชน หรือชาติที่ต่างกัน และนับถือทุกคนประหนึ่งพี่น้อง

มีการชักชวนให้ประชาชนเข้ามาอยู่ร่วมกันใน "หมู่บ้านครอบครัว" (Ujamma villages) และการดำเนินการอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านใช้หลักการที่ "ช่วยตนเอง พึ่งตนเอง และร่วมมือกัน"

การปฏิรูปการศึกษาซึ่งกำหนดใน "การศึกษาเพื่อการพึ่งตัวเอง" ให้ความสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ (1) ปฏิรูปหลักสูตร (2) แก่ระบบโรงเรียน และ (3) เพิ่มอายุของผู้ที่จะเข้าเรียนในประถมศึกษา การประถมศึกษาจะเน้นเพื่อ "ชีวิต" มากกว่าเพื่อวิชาการ ดังนั้น เด็กสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเมื่ออายุมากขึ้นได้ เพราะเมื่อจบประถมศึกษา ก็จะโตพอที่จะเป็นผู้ผลิตที่ดีในสังคมได้

มีการเน้นอย่างมากในเรื่องการกำจัดความไม่รู้หนังสือ ในชั่วแปดปีจากการทดลองในเขตทะเลสาป (Lake Region) ผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้นจาก 14% เป็น 67% โดยมีผู้เรียนมากกว่า 300,000 คน ใน 10,000 ชั้นเรียน โดยการอาศัยแนวทางของเปโล ฟริแอร์ (Paolo Friere) นักปราชญ์ร่วมสมัยชาวบราซิล การสอนหนังสือจะเน้นถึงปัญหาเฉพาะหน้าที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่ จะเห็นได้ชัดเจนจากหนังสือเรียนที่จะพูดถึง การใช้ยาฆ่าแมลง และการใช้ปุ๋ย การป้องกันกาโรจากคนกลาง และวิธีตั้งสหกรณ์ เป็นต้น

โรงเรียนทุกโรงเรียนถูกกำหนดให้ช่วยตัวเอง โรงเรียนฝึกหัดครูทุกโรงเรียนต้องทำฟาร์ม และโรงงานเพื่อหาทุนในการศึกษาเอง มหาวิทยาลัยจะเน้นในเรื่องการช่วยตัวเอง การออกไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ศูนย์ฝึกเพื่อชนบทได้ตั้งขึ้นมากมาย เพื่อฝึกคนออกไปทำงานในชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ

"การเรียนรู้จากการดำเนินชีวิต" เป็นอุดมคติสำหรับการศึกษาของทานซาเนีย ในปัจจุบัน สถาบันฝึกหัดครูไม่ใช้หลักสูตรของอังกฤษแล้ว เป็นหลักสูตรของแอฟริกาอย่างแท้จริง โดยเรียนประวัติ และวัฒนธรรมแอฟริกา แทนเรื่องของตะวันตก

ในการปฏิรูปการศึกษาของทานซาเนีย ทำให้ประเทศเจริญขึ้นอย่างเห็นชัด ถึงแม้ว่ายังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมาก เช่น การไม่รู้หนังสือ ความอดอยาก ทุโภชนาการ และการว่างงาน ทานซาเนียยังตั้งความหวังไว้สูงและยังมีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินต่อไป เพราะทานซาเนียได้เรียนรู้แล้วว่าระบบการศึกษาแบบอังกฤษ ฝรั่งเศส โซเวียต-รัสเซีย หรือสหรัฐอเมริกา ไม่สามารถช่วยคนยากจนในชนบท ซึ่งมีถึง 90% ของคนได้

การเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ที่ได้เริ่มตั้งแต่ปี 1967 (พ.ศ. 2510) นี้จะช่วยแก้ปัญหาของสังคมของคนได้อย่างแน่นอน

3. อนาคตของการศึกษาในศตวรรษหน้า

มนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดเดียวที่มีความสามารถพิเศษเหนือกว่าสัตว์อื่น ๆ คือสามารถที่จะคิดย้อนไปถึงอดีต และคิดล่วงหน้าไปถึงอนาคตได้ เพื่อที่จะมีความเข้าใจอย่างดีในตนเองและโลกของตนจะต้องใช้ภาพพจน์ของอดีต และความคิดคำนึงเกี่ยวกับสภาพของอนาคตมาพิจารณาสภาพปัจจุบัน และความคิดล่วงหน้าไปในอนาคตจะเป็นส่วนประกอบของทั้งความจริงและความคิดคำนึง

การศึกษาก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเวลา เพราะครูได้จากจุดมุ่งหมายของการเรียนและการสอน การวางแผนการศึกษา วิทยของครูและนักเรียน และการแบ่งกลุ่มตามอายุเป็นต้น

ผู้เรียนคือผู้ที่ท่องเที่ยวไปในเวลา หากเราเชื่อว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้ เป็นกระบวนการอันหนึ่ง หรือที่จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) กล่าวไว้ว่า การศึกษาคือ "การสร้างประสบการณ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง" การเรียนรู้เป็นบูรณาการของประสบการณ์ในอดีต สภาพการณ์ปัจจุบัน และการนำไปใช้ในอนาคตร้อย่างได้ผล ในเมื่อนักศึกษาปัจจุบันส่วนใหญ่จะต้องใช้ชีวิตในศตวรรษหน้า ดังนั้นเราน่าจะมาพิจารณาถึงการศึกษาในอนาคตร่วม

เพื่อที่จะล่วงหน้าเข้าไปสู่ศตวรรษที่ 21 เราไม่เพียงจะต้องรู้ถึงสภาพปัญหาของโลกในปัจจุบันเท่านั้น เราจะต้องรู้ถึงเครื่องมือที่จะพิจารณาถึงสภาพอนาคตร่วม

แวน สกอตเตอร์ และเพื่อน (Van Scotter et al) วิเคราะห์ถึงอนาคตของการศึกษาโดยพิจารณาจาก 3 สิ่งคือ

1. เอกสัณณ์ ค่านิยม และเจตคติในปัจจุบัน และแนวโน้ม
2. ความรู้ และเทคโนโลยี ปัจจุบันและแนวโน้ม
3. ปัญหา วิกฤตการณ์ และความกลัวในปัจจุบัน และแนวโน้ม

วิสัยพยากรณ์ โดยศึกษาถึงแนวโน้มจากอดีต และปัจจุบัน และพยายามบ่งชี้ถึงที่อาจเป็นไปได้ โดยขึ้นอยู่กับตัวเลือกในอนาคตที่คนอาจเลือกทางได้ นักอนาคตที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง คือ แอลวิน ทอฟเฟล (Alvin Toffler) ได้พยากรณ์อนาคตในหนังสือ Future Shock (1970, พ.ศ.2513) ซึ่งน่าสนใจอย่างยิ่ง ช่วงเวลาหลังจากที่เขาเขียนหนังสือเล่มนี้ก็ได้นับสนุนคำพยากรณ์ของเขาชัดเจนขึ้น สิบปีหลังจากนั้น ทอฟเฟล ได้เขียนเรื่องที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้นอีกในหนังสือชื่อ The Third Wave (1980, พ.ศ.2523) ซึ่งอธิบายถึงสังคมใหม่ และวัฒนธรรมใหม่ ถ้าสิ่งที่เขาพยากรณ์เป็นสิ่งที่ถูกต้องการศึกษาในอนาคตก็ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าจะแตกต่างออกไปจากปัจจุบันมากมาย

ในศตวรรษที่ 21 ประชากรของโลกจะมีถึงหกพันสี่ร้อยล้านคน เพิ่มจากปัจจุบันถึง 50% ประชากรจำนวนมหาศาลจะยากจนอย่างยิ่ง รายงานจาก The Global 2000 Report to the President (1980, พ.ศ. 2523) ความต้องการพลังงานจะเพิ่มขึ้นเป็น 58% ในช่วงเปลี่ยนศตวรรษพลังงานนิวเคลียร์จะใช้มากขึ้นเป็น 3 เท่า ในปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) โลกใหม่ที่มีวิถีทางใหม่จะเกิดขึ้น ซึ่ง ทอฟเฟล เรียกว่า คลื่นอารยธรรมลูกที่สามนั่นเอง

ในหนังสือ The Third Wave ทอฟเฟล อธิบายว่า คลื่นอารยธรรมลูกที่หนึ่งยังเกิดขึ้นประมาณ 8,000 ปีมาแล้ว เมื่อคนเริ่มการเกษตรกรรม โดยละทิ้งชีวิตเร่ร่อนเที่ยวล่าสัตว์หบในที่ต่าง ๆ และเริ่มเป็นชีวิตครอบครัวที่มั่นคง ชีวิตครอบครัวที่เริ่มการเพาะปลูก

คลื่นอารยธรรมลูกที่สองเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเริ่มมาจนถึงปัจจุบันนี้ มีการตั้งโรงงาน และมีกรมการรวมกลุ่มกันทำงาน พ่อและแม่ส่วนใหญ่ทำงานแต่เด็ก ๆ ยังไม่เข้าสู่ระบบแรงงาน ในสุดท้าย หน้าที่ของครอบครัวบางส่วนก็ย้ายไป

เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่น ๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน เป็นต้น

ทอฟเฟลอส อธิบายว่า ปัจจุบันโลกกำลังย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งใช้เป็นคนเรียนอรรถธรรมลูกที่สามแล้ว ปรากฏการณ์ซึ่งทอฟเฟลอสอธิบายถึงการมาถึงของคนเรียนอรรถธรรมลูกที่สามก็คือ การเปลี่ยนแปลงอันเป็นอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน ชีวิตครอบครัว และธุรกิจ ประชาชนที่อยู่ในคนเรียนอรรถธรรมลูกที่สามจะต่อต้านการรวมกลุ่ม เจตคติที่เห็นว่า จิ๋วก็แจ๋ว (Small is beautiful) จะกลับมามีอีก จะมีการจัดการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น สังคมจะไม่มีภาระกับเด็กมากนัก เพราะเด็ก ๆ จะน้อยลง คนจะเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักร เครื่องกลไก และคอมพิวเตอร์ เขาทำนายว่า คนจะทำงานในที่ทำงานน้อยลง จะทำงานที่บ้านมากขึ้น เพราะเทคโนโลยีใหม่ ๆ จะกำหนดว่างานและงานนั้นสามารถทำได้โดยการอ่านคู่มือ และคำสั่งที่กำหนดไว้แล้ว และทำโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งจะมีเครื่องอยู่ที่บ้านก็ได้ การโทรคมนาคมจะช่วยให้คนไม่ต้องเดินทางมากนัก

ค่านิยมของคนเรียนอรรถธรรมลูกที่สามจะตั้งอยู่บน (1) ความสำเร็จในตนเอง ความรู้สึกว่าคุณมีค่า และมีเวลาสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ (2) งานที่มีความหมาย และเร้าใจให้ทำ (3) คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นอิสระ และ (4) ความรู้สึกมั่นคงอย่างสูง จากค่านิยมดังกล่าวนี้ระบบการศึกษาควรจะเปลี่ยนไป เพื่อสร้างค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้

มิลเลอร์ (William C. Miller, 1981) สรุปว่าการศึกษาที่จะเหมาะสมสำหรับนักเรียนในคนเรียนอรรถธรรมลูกที่สามจะต้องเปลี่ยนไปดังนี้

1. จัดเป็นการศึกษาในระบบน้อยลง
2. ค่าใช้จ่ายจะต้องถูกลง
3. สอนเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์น้อยลง
4. สอนเป็นระบบรายบุคคลมากขึ้น
5. สอนในเรื่องที่เห็นจริงเห็นจังมากขึ้น
6. สอนเรื่องเกี่ยวกับมนุษยธรรมมากขึ้น

7. บทเรียนสนุกสนานมากขึ้น
8. เป็นการเรียนตลอดชีวิต

แฮโรลด์ เซน (Harold Shane) และ จูน เซน (June Shane)

กล่าวในหนังสือ Learning for Tomorrow (1974, พ.ศ. 2517) ว่า
ในอนาคตสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมาก หลักสูตรที่จัดเตรียมคนสำหรับอนาคตจะต้องสอนให้คน
รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคมในอนาคต โดยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

<u>จาก</u>	<u>ไปสู่</u>
1. การสอนเป็นกลุ่มใหญ่	...การสอนเป็นรายบุคคล
2. การสอนที่ละหัวข้อเรื่อง	...การสอนที่มีการสัมพันธ์หลายหัวข้อเรื่อง
3. การรับรู้เพื่อนำไปใช้ตอบ	...การเสาะหาคำตอบด้วยตนเอง
4. ตารางสอนตายตัว	...ตารางสอนที่เปลี่ยนแปลงได้
5. การฝึกความรู้และทักษะพื้นฐาน	...การสร้างเจตคติและความชื่นชมอันพึงประสงค์ เพื่อกระตุ้นการหาความรู้ด้วยตนเอง
6. ครูริเริ่มและนำในการสอน	...นักเรียนริเริ่มและการวางแผนกลุ่ม
7. เนื้อหาวิชาแยกกัน	...เนื้อหาวิชาหลาย ๆ วิชาเกี่ยวข้องกัน
8. คำตอบจากความจำ	...การรับรู้ปัญหา
9. เน้นตำราเรียน	...ใช้สื่อการสอนต่าง ๆ เพิ่มเติมจากตำรา
10. เรียนรู้จากการสอน	...การกระตุ้นสติปัญญาด้วยตัวนักเรียนเอง

สรุปแล้ว จากความก้าวหน้าอย่างสูงในเรื่องเทคโนโลยีต่าง ๆ อันเป็นผลให้
เกิดความรู้ใหม่ ๆ ประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาทั้งในด้านที่เสริมสร้าง
และด้านทำลาย การโทรคมนาคม การคมนาคม และเครื่องทุนแรง และเครื่องจักรกล
ที่แทนแรงงานมนุษย์ได้เกิดขึ้นอย่างมากมายในปัจจุบันนี้ ทำให้เชื่อได้ว่าในอนาคตสิ่งต่าง ๆ
เหล่านี้ก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง และความรู้และทักษะต่าง ๆ จะมีมากจนกระทั่ง
ไม่อาจจัดเข้าหลักสูตรการศึกษาให้คนทั้งหลายได้เรียนรู้ได้เหมือน ๆ กัน ดังนั้น เราอาจ

พยากรณ์ได้ว่า การศึกษาในอนาคตก็จะเป็นการจัดให้ในลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. เป็นระบบเปิดมากขึ้น และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
2. เน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล
3. เน้นเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. เน้นคุณธรรมและจริยธรรม
5. ส่งเสริมนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ